

**O‘ZBEKISTONDA MAKTAB TA‘LIMINI XUSUSIYLASHTIRISH VA PISA TESTIGA TAYYORLASH
MASALALARI****Jumanova Shahnoza Ikromjonovna**

Qo‘qon universiteti dotsenti (PhD)

Odilova Maxliyoxon Doniyorjon qizi

Qo‘qon universiteti boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 2- bosqich talabasi

odilovamaxliyo04@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekistondagi ta‘lim sohasidagi o‘zgarishlarni o‘rganadi, maktab ta‘limini xususiylashtirish va PISA testiga bir vaqtda tayyorgarlik ko‘rish natijasida yuzaga kelgan muammolar va imkoniyatlarga e‘tibor qaratadi. Innovatsiyalar va adolat o‘rtasidagi nozik muvozanatni o‘rganar ekan, muhokama ijtimoiy-iqtisodiy nomutanosiblik, sifatni ta‘minlash va mustahkam me‘yoriy-huquqiy bazaga bo‘lgan ehtiyoj haqidagi xavotirlarni qamrab oladi. O‘zbekiston ushbu ta‘lim odisseyini kezar ekan, maqola global miqyosda raqobatbardosh ta‘lim tizimi uchun xususiy va davlat institutlari o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan nuansli yondashuv muhimligini ta‘kidlaydi.

Kalit so‘zlar: Xususiylashtirish, maktab ta‘limi, O‘zbekiston, PISA testi, OECD, ta‘limni o‘zgartirish, muammolar, imkoniyatlar, innovatsiyalar, tenglik, global raqobatbardoshlik, ta‘lim manzarasi.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda ta‘lim sohasida tub o‘zgarishlar ro‘y berdi, bu maktab sektorida xususiylashtirishga e‘tibor kuchayishi bilan ajralib turdi. Mamlakat o‘z ta‘lim tizimini modernizatsiya qilishga intilayotgan bir paytda, xususiy tuzilmalar integratsiyasi asosiy markazga aylandi. Ushbu maqola O‘zbekistonda maktab ta‘limini xususiylashtirish bilan bog‘liq ko‘p qirrali masalalarni o‘rganib chiqadi va o‘quvchilarni Xalqaro o‘quvchilarni baholash dasturi (PISA) imtihoniga tayyorlash bilan bog‘liq muammolarga alohida e‘tibor qaratadi.

Ta‘lim tizimini xususiylashtirish to‘g‘risidagi qaror faqat O‘zbekistonga xos emas; Dunyo mamlakatlari ta‘limni isloh qilish yo‘lida shunga o‘xshash tanlovlar bilan kurashmoqda. O‘zbekiston sharoitida esa bu siljish markazlashgan va davlat nazoratidagi ta‘lim tizimiga tarixiy tayanganligi bilan alohida e‘tiborga loyiqdir. Xususiylashtirishga o‘tish innovatsiyalardan foyda olish va foydalanish imkoniyati, tenglik va sifat bilan bog‘liq muammolarni hal qilish o‘rtasidagi nozik muvozanat bilan ajralib turadi.

Shu fonda yana bir muhim jihat paydo bo‘ladi: PISA testiga tayyorgarlik. O‘zbekiston jahon ta‘lim bosqichida o‘z o‘rnini egallashga harakat qilgan ekan, PISA baholashda ishtirok etish strategik zaruratga aylandi. Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti (OECD) tomonidan ishlab chiqilgan PISA testi 15 yoshli o‘quvchilarning matematika, tabiatshunoslik va o‘qish bo‘yicha malakasini baholaydi va bu ta‘lim samaradorligining qiyosiy o‘lchovini ta‘minlaydi.

Ushbu maqola O‘zbekistonda maktab ta‘limini xususiylashtirish bilan bog‘liq muammolar va imkoniyatlarni o‘rganib, ta‘lim olish imkoniyati, sifati va tenglikka ta‘sirini ko‘rib chiqadi. Bundan tashqari, u o‘z talabalarini PISA imtihoniga jiddiy tayyorgarlik ko‘rishda mamlakat tomonidan qo‘llaniladigan strategiyalarni o‘rganadi, xususiylashtirish harakatlari va global ta‘lim

mezonlariga erishish zarurati o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni yoritadi. Keng qamrovli tahlil orqali ushbu maqola O‘zbekistonda ta‘lim islohoti bo‘yicha olib borilayotgan muhokamaga hissa qo‘shish va xalqaro raqobatbardoshlikni ta‘minlash bilan birga xususiylashtirishni boshqarishning murakkab dinamikasi haqida tushuncha berishni maqsad qilgan.

O‘zbekiston ta‘lim tizimini modernizatsiya qilish yo‘lini belgilar ekan, maktablarni xususiylashtirish asosiy strategiya sifatida namoyon bo‘ladi. Maqsad aniq: tarixan markazlashtirish bilan ajralib turadigan tizimga yangilik, samaradorlik va turli pedagogik yondashuvlarni kiritish. Biroq, bu shuhratparast transformatsiya o‘zining qiyinchiliklaridan holi emas, eng avvalo, foydalanish imkoniyati va tenglikka potentsial ta‘sir.

O‘zbekistonda ta‘limni xususiylashtirish bilan bog‘liq asosiy tashvishlardan biri mavjud ijtimoiy-iqtisodiy nomutanosibliklarning kuchayishi xavfi hisoblanadi. Tanqidchilarning ta‘kidlashicha, xususiylashtirishga o‘tish beixtiyor ikki bosqichli tizimni yaratishi mumkin, bunda sifatli ta‘lim olish moliyaviy imkoniyatlarga bog‘liq bo‘ladi. Bu esa, iqtisodiy kelib chiqishidan qat‘i nazar, ta‘lim olish imkoniyatlari hamma uchun teng bo‘lishini ta‘minlash uchun hukumat mas‘uliyati haqida savollar tug‘diradi.

Bundan tashqari, xususiylashtirish korxonalarining kirib kelishi ta‘lim sifatiga putur yetkazishi mumkin bo‘lgan raqobat elementini keltirib chiqaradi. Raqobat innovatsiyalarni rag‘batlantirishi mumkin bo‘lsa-da, u talabalarning har tomonlama rivojlanishidan ko‘ra, ro‘yxatga olish soni va moliyaviy yutuqlarni birinchi o‘ringa qo‘yadigan daromadga asoslangan fikrlashni rivojlantirish xavfini tug‘diradi. Xususiylashtirishga berilgan avtonomiya va standartlashtirilgan, yuqori sifatli ta‘limga bo‘lgan ehtiyoj o‘rtasidagi to‘g‘ri muvozanatni ta‘minlash nozik muammo bo‘lib qolmoqda.

PISA imtihoniga tayyorgarlik ko‘rish kontekstida bu muammolar qo‘shimcha ahamiyatga ega bo‘ladi. PISA imtihoni nafaqat o‘quvchilarning akademik bilimlarini baholaydi, balki milliy ta‘lim tizimlarining samaradorligini baholash mezonini ham beradi. O‘zbekiston uchun PISA da ishtirok etish uning jahon miqyosidagi o‘rnini oshirish yo‘lidagi muhim qadamdir. Biroq, xususiylashtirish natijasida yuzaga keladigan potentsial nomutanosibliklar PISA ning tengsiz ko‘rsatkichlarida namoyon bo‘lishi mumkin, iqtisodiy jihatdan imtiyozli bo‘lgan talabalar o‘z tengdoshlarini ortda qoldirishi mumkin.

Boshqa tomondan, xususiylashtirish tarafdorlari bu O‘zbekiston ta‘lim tizimiga yangicha qarashlar olib kelishini ta‘kidlaydilar. Ularning fikricha, xususiylashtirish maktablar o‘qitishning innovatsion uslublarini, zamonaviy infratuzilmani va o‘quvchilarning o‘zgaruvchan ehtiyojlariga yanada sezgir yondashuvni joriy qilishi mumkin. Raqobatning kuchayishi, shuningdek, davlat maktablari uchun o‘z takliflarini oshirish uchun katalizator bo‘lib xizmat qilishi mumkin, natijada butun ta‘lim landshaftiga foyda keltiradi.

Eng muhimi, O‘zbekistonda xususiylashtirish bo‘yicha urinishlarning muvaffaqiyati samarali tartibga solish va nazoratga bog‘liq. Xususiylashtirish muassasalar uchun avtonomiya va milliy ta‘lim standartlariga rioya qilishni ta‘minlash o‘rtasida muvozanatni saqlash juda muhimdir. Hukumat ta‘limdagi nomutanosiblik xavfini kamaytiradigan, sog‘lom raqobatni rag‘batlantiradigan va barcha O‘zbekiston yoshlariga sifatli ta‘lim berish kabi asosiy maqsadni birinchi o‘ringa qo‘yadigan siyosatni ishlab chiqish va amalga oshirishda faol rol o‘ynashi kerak.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, O‘zbekiston ta‘lim islohoti chorrahasida turgan bir paytda maktab ta‘limini xususiylashtirish ham muammolarni, ham imkoniyatlarni tug‘dirmoqda. Innovatsiyalarga intilish va ta‘lim tengligini saqlash murakkab vazifadir, ayniqsa PISA testi kabi xalqaro baholashlarga tayyorgarlik ko‘rish sharoitida. Ushbu muammolarni muvaffaqiyatli hal etish O‘zbekistonning kelajak avlodlar uchun dinamik, inklyuziv va global miqyosda raqobatbardosh ta‘lim tizimini yaratish qobiliyatini belgilaydi.

O‘zbekiston ta‘lim sohasidagi o‘zgarishlarning rivojlanayotgan manzarasida maktab ta‘limini xususiylashtirish va PISA imtihoniga tayyorgarlik mamlakat ta‘lim taqdirini belgilovchi egizak ustun sifatida namoyon bo‘ldi. Mamlakat innovatsiyalar va inklyuzivlik o‘rtasida nozik muvozanatni o‘rnatishga harakat qilar ekan, bu sa‘y-harakatlarga kiritilgan qiyinchiliklar va imkoniyatlar yaqqol namoyon bo‘ladi.

O‘zbekistonda maktablarni xususiylashtirish keng ko‘lamli oqibatlarga olib keladigan paradigma o‘zgarishidir. Tarafdorlar innovatsiyalar potentsialini va takomillashtirilgan infratuzilmani qo‘llab-quvvatlasa-da, tanqidchilar ijtimoiy-iqtisodiy nomutanosibliklar va ta‘lim sifatidagi potentsial murosa haqida asosli xavotirlarni bildiradilar. Mamlakat hal qiluvchi pallada turibdi, bunda u xususiylashtirishning afzalliklaridan foydalanishi, teng huquqli foydalanishni ta‘minlash va ta‘lim standartlarini saqlab qolish uchun mustahkam tartibga solish mexanizmlarini qo‘llashi kerak.

Shu bilan birga, PISA imtihoniga tayyorgarlik O‘zbekistonning ta‘lim rivoyatiga murakkablik kiritadi. PISA tomonidan taqdim etilgan xalqaro taqqoslash ta‘lim sohasidagi islohotlar samaradorligini baholash uchun qimmatli vosita hisoblanadi. Biroq, xususiylashtirish sa‘y-harakatlari, ta‘lim sharoitidan qat‘i nazar, barcha talabalar uchun ta‘lim natijalarini yaxshilashga qaratilgan kengroq maqsadga muvofiq bo‘lishi kerak.

O‘zbekiston o‘z yo‘nalishini belgilab berayotgan bir paytda, nuansli yondashuv zarur. Hukumat xususiylashtirish bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin bo‘lgan tuzoqlardan himoya qiluvchi faol siyosatni qabul qilishi, xususiylashtirish va davlat institutlarining mustahkam ta‘lim tizimiga sinergik hissa qo‘shadigan muhitni yaratishi kerak. Ushbu nozik muvozanatni saqlash talabalarni nafaqat standartlashtirilgan testga, balki global raqobatbardosh dunyoning dinamik muammolariga tayyorlashda muhim rol o‘ynaydi.

O‘zbekistonning maktab ta‘limini xususiylashtirish va PISA imtihoniga tayyorgarlik ko‘rish borasidagi odyssey qiyinchiliklar va imkoniyatlarga to‘la sayohatdir. Mamlakat yaxlit va global miqyosda raqobatbardosh tizim yaratish uchun ham xususiylashtirish, ham davlat ta‘limining kuchli tomonlaridan foydalangan holda o‘ziga xos yo‘lni bosib o‘tish imkoniyatiga ega. Ta‘lim landshafti rivojlanishda davom etar ekan, O‘zbekistonning sa‘y-harakatlari muvaffaqiyati uning murakkabliklarni engib o‘tish qobiliyatiga, inklyuzivlikni rivojlantirishga va har bir o‘quvchining doimiy o‘zgarib turadigan dunyoda muvaffaqiyat qozonish uchun tayyorlanishiga bog‘liq bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shahnoza, I., & Ikromjonovna, J. S. (2023). BOSHLANG‘ICH SINFLAR O‘QUVCHILARINING DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISHDA ERTAKLARNING O‘RNI. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 806-808.
2. Ikromjonovna, J. S. (2023). UMUMIY O‘RTA TA‘LIM MAKTABLARIDA JORIY ETILGAN YANGI DARSLIKLARNING AFZALLIK JIHATLARI. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 661-663.
3. Ikromjonovna, J. S. (2023). BOSHLANG‘ICH SINFLARGA TA‘LIM BERISH JARAYONIDA ZAMONAVIY METOD VA VOSITALARNING AHAMIYATI. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 581-583.
4. Valiyeva, N. (2023). BOSHLANG‘ICH SINFLAR MATEMATIKA DARSLARIDA SHARQ ALLOMLARINING ASARLARIDAN FOYDALANISH. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 549-550.
5. Sadriddinova Zulfiya. (2024). BOSHLANG‘ICH SINFLAR O‘QUVCHILARINING IJODIY FAOLIYATINI TASHKIL ETISH-DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(1), 188–193. Retrieved from
6. Abduraxmonova, N. A. qizi. (2023). BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINFLAR O‘QITUVCHILARINING IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(12), 208–211. Retrieved from
7. Komiljonova, G. N. qizi. (2023). FANLARARO BOG‘LANISH ASOSIDA BOSHLANG‘ICH TA‘LIMNI AMALGA OSHIRISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(12), 198–201. Retrieved from.
8. Toxirjon, U. (2024). BOSHLANG‘ICH SINFLARDA O‘QISHNI YETKAZIB OLISHGA QIYNALAYOTGAN O‘QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 9-13.
9. Toxirjon, U. (2024). XALQARO O‘QISH SAVODXONLIGINI O‘RGANISH (PIRLS). *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 14-17.